

CZU: 347.92

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4570169>

MODALITĂȚILE ATIPICE DE APĂRARE ALE PĂRĂTULUI ÎN CADRUL PROCESULUI CIVIL

Elena BELEI, Dumitru DUMITRAȘCU

Universitatea de Stat din Moldova

În cadrul procesului civil, pârâtul poate să se apere cu ajutorul obiecțiilor material-juridice, excepțiilor procesuale și al acțiunii reconvenționale. Pe lângă aceste mijloace principale de apărare ale pârâtului, identificăm modalități atipice de apărare care pot contribui la apărarea eficientă a drepturilor și intereselor pârâtului. La categoria mijloacelor atipice de apărare atribuim tranzacția de împăcare și atragerea intervenientului accesoriu în proces. În cadrul prezentului articol examinăm particularitățile, condițiile și efectele apărării pârâtului cu ajutorul mijloacelor atipice de apărare.

Cuvinte-cheie: *drept la apărare, egalitate de arme, principiul contradictorialității, reclamant, pârât, tranzacție de împăcare, atragerea intervenientului accesoriu.*

ATYPICAL MEANS OF DEFENCE OF THE DEFENDANT IN THE CIVIL PROCEEDINGS

In the civil proceedings, the defendant may defend themselves with the help of material objections, procedural exceptions and counterclaim. In addition to these main means of defence, we identified atypical means of defence that can contribute to the effective defence of the rights and interests of the defendant. The category of atypical means of defence encompasses the settlement agreement and the involvement of the accessory intervener in the civil proceeding. In this article, we examine the particularities, conditions and effects of the atypical means of defence.

Keywords: *the right to defence, equality of arms, the adversarial principle, plaintiff, defendant, settlement agreement, involvement of the accessory intervener.*

Introducere

Orice persoană are dreptul la judecarea cauzei civile în mod echitabil. Procesul civil echitabil presupune acordarea părților a posibilităților egale de a susține și dovedi poziția în proces. De regulă, în cadrul procesului civil apar două persoane cu interese contrare: reclamantul – cel care solicită respectarea sau restabilirea dreptului încălcat, și pârâtul – cea persoană în privința căreia se presupune că a încălcat sau a neglijat dreptul subiectiv ori interesul legitim al părții potrivnice. Interesul acestor subiecți, precum și interesul general al întregii societăți, constă în examinarea justă și echitabilă a cauzei deduse judecății, deci este necesar de a asigura un echilibru procedural între drepturile și obligațiile părților în cadrul procesului civil pentru ca acestea să aibă posibilitatea de a dezbate sub toate aspectele fondul cauzei.

Principiul contradictorialității, după cum specifică art.26 alin.(2) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [1] (în continuare – CPC RM), asigură dreptul părților de a-și formula, argumenta și dovedi poziția în proces, de a alege modalitățile și mijloacele susținerii ei de sine stătător și independent de instanță, de alte organe și persoane, de a-și expune opinia asupra oricărei probleme de fapt și de drept care are legătură cu cauza dată judecății și de a-și expune punctul de vedere asupra inițiativelor instanței. Respectiv, pârâtul are dreptul să se expună asupra pretențiilor formulate de reclamant, legea oferindu-i, în acest sens, anumite mijloace prin care poate obține apărarea intereselor sale în proces.

Legislația procesuală a Republicii Moldova nu stabilește în mod expres ce mijloace pot fi utilizate de pârât pentru apărare, lăsând ca doctrina să identifice aceste modalități. Majoritatea autorilor în domeniu stabilesc că din cadrul mijloacelor de apărare ale pârâtului fac parte obiecțiile material-juridice, excepțiile procesuale și acțiunea reconvențională.

Obiecțiile material-juridice reprezintă principalul și cel mai des utilizat mijloc de apărare al pârâtului în cadrul procesului civil. Obiecția material-juridică reprezintă unica modalitate a pârâtului de a combate fondul dreptului dedus judecății, adică de a demonstra că pretenția reclamantului este nefondată și urmează a fi respinsă. În acest fel, pârâtul invocă faptul că raportul juridic de drept material nu există între părțile litigante, fie că dreptul/interesul reclamantului nu a fost încălcat sau contestat și nu poate interveni protecția judiciară a acestuia. Excepția procesuală reprezintă mijlocul de apărare al pârâtului prin care acesta tinde să oprească examinarea acțiunii reclamantului, invocând iregularități procedurale. Literatura de specialitate [2, p.28-29] a apreciat că

obiectul excepțiilor procesuale îl constituie, în mod general, neregularitățile procedurale, iar scopul excepțiilor procesuale este sancționarea acestor neregularități, cu consecințele pe care legea le prevede, în funcție de încălcarea admisă. De asemenea, pârâțul poate adopta o poziție ofensivă în procesul civil prin depunerea acțiunii reconvenționale. Acțiunea reconvențională reprezintă pretenții materiale ale pârâțului înaintate împotriva acțiunii civile a reclamantului, în scopul excluderii admiterii acțiunii inițiale sau compensării pretențiilor inițiale.

Aceste modalități pot fi considerate ca fiind mijloace fundamentale de apărare, mijloace tipice; pe de altă parte, anumite modalități de acțiune ale pârâțului în cadrul procesului civil pot fi examinate ca mijloace derivate de apărare, atipice sau alternative. Astfel de mijloace de apărare reprezintă tranzacția de împăcare și atragerea intervenientului accesoriu.

Rezultate și discuții

Grație principiului disponibilității, părțile pot încheia acte de dispoziție în cadrul procesului civil. Respectiv, art.60 alin.(2) CPC RM statuează că „reclamantul este în drept să renunțe la acțiune, pârâțul este în drept să recunoască acțiunea, iar părțile pot înceta procesul prin tranzacție de împăcare”. În acest sens, autoarea A.Nicolae menționează că „tranzacția reprezintă, alături de renunțare (la judecată sau drept), de achiesare (totală sau parțială) la pretențiile reclamantului ori achiesare la hotărârea pronunțată, un act de dispoziție procesuală al părții, menit să pună capăt litigiului într-o anumită modalitate” [3, p.1225].

Așadar, tranzacția este tratată ca un act de dispoziție prin care părțile încetează litigiul printr-o înțelegere. Pe lângă faptul că tranzacția reprezintă un act de dispoziție, considerăm că din natura tranzacției pot fi desprinse și caracteristicile unui mijloc de apărare al pârâțului. În general, tranzacția este definită ca „un contract care, în știința dreptului procesual civil, este numit act de dispoziție bilaterală a părților prin care acestea, făcând concesiuni reciproce, aplanează litigiul și sting procesul civil” [4, p.276]. Profesorul I.Leș precizează că tranzacția judiciară reprezintă „un contract făcut sub auspiciile justiției prin care părțile, pe baza unor concesiuni reciproce, convin să pună capăt unui litigiu sau să preîntâmpine declanșarea unui proces civil” [5, p.873].

Din definițiile citate mai sus observăm că pentru tranzacție este caracteristic faptul renunțării sau concesiunilor reciproce ale părților. În acest sens, deși pretențiile reclamantului nu sunt respinse, pârâțul obține o apărare a intereselor sale, având în vedere concesiunile făcute de reclamant. De exemplu, în cadrul acțiunii privind încasarea datoriei și a penalităților, în situația încheierii tranzacției de împăcare, reclamantul, în schimbul recunoașterii datoriei de către pârât, renunță la penalități. Astfel, pârâțul obține respingerea parțială a pretențiilor reclamantului în ceea ce privește încasarea penalităților de întârziere. Deci, în situația încheierii unei tranzacții, în primul rând, sunt micșorate efectele negative care pot apărea ca urmare a admiterii pretențiilor reclamantului, iar, în al doilea rând, conflictul este soluționat de comun acord și benevol de ambele părți, ceea ce va contribui și la executarea benevolă a obligațiilor consfințite prin tranzacție. De asemenea, implicarea reclamantului și a pârâțului în rezolvarea litigiului va exclude și relația de opunere, rezistență dintre părți.

Legislația procesual civilă a Republicii Moldova favorizează aplanarea conflictului prin încheierea tranzacției. Astfel, art.202 CPC RM stabilește că președintele ședinței de judecată explică părților drepturile lor, inclusiv dreptul de a se împăca prin încheierea unei tranzacții. Potrivit art.212 alin.(2) CPC RM, „președintele ședinței trebuie să ia măsuri pentru ca părțile să soluționeze pe cale amiabilă litigiul sau unele probleme litigioase”. În această privință, instanța poate să acorde părților un termen de conciliere sau pentru informare asupra avantajelor procesului de mediere. Judecătorul poate amâna ședința de judecată, dacă părțile solicită aceasta, pentru a decide asupra încheierii unei tranzacții (art.191 alin.(1) lit.b) CPC RM).

În plus, prin Legea nr.31 din 17.03.2017 pentru completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225/2003 [6] a fost introdusă procedura obligatorie de mediere judiciară. Scopul medierii judiciare constă în soluționarea amiabilă a pretențiilor adresate instanței judecătorești, cu ajutorul și sub conducerea acesteia. Conform art.182² alin.(3) CPC RM, „scopul ședinței de soluționare amiabilă a litigiului este să ajute părțile să comunice, să negocieze, să identifice interesele lor, să evalueze pozițiile lor și să găsească soluțiile reciproc satisfăcătoare”. Dacă părțile ajung la o înțelegere privind soluționarea litigiului, acest acord se exprimă prin încheierea unei tranzacții.

Tranzacția este reglementată de Codul civil al Republicii Moldova [7] (în continuare – CC RM) în art.1917-1925. Potrivit art.1917 alin.(1) CC RM, „tranzacția este contractul prin care părțile previn un proces ce poate să înceapă, termină un proces început sau rezolvă dificultățile ce apar în procesul executării unei hotărâri judecătorești”. Încheierea tranzacției reprezintă un drept procedural al părților, respectiv tranzacția poate fi încheiată

numai de reclamant, pârât și de intervenientul principal. Reprezentanții părților pot încheia tranzacția de împăcare numai dacă acest drept este expres stipulat în împuternicirea eliberată. Tranzacția poate fi încheiată în orice stadiu al procesului, în căile de atac, chiar și în faza executării silite.

În doctrină s-a apreciat că pentru existența tranzacției este necesar ca părțile să efectueze renunțări sau concesiuni reciproce. Însă, observăm că definiția dată de Codul civil nu stabilește în mod expres necesitatea concesiunilor reciproce. Există anumite opinii [8, p.80-81; 9, p.26; 10, p.20], potrivit cărora concesiunile reciproce nu reprezintă elementul obligatoriu al tranzacției de împăcare. În acest caz, concesiunile reciproce reprezintă conținutul tranzacției, însă ele pot să nu se regăsească în cadrul tranzacției de împăcare, esențial este faptul că prin tranzacție se stinge procesul prin acordul comun al părților. În plus, conform unui punct de vedere [11, p.9], existența concesiunilor reciproce nu este obligatorie reieșind din faptul că fără acestea tranzacția nu-și pierde funcția de a fi un mijloc de soluționare a litigiului. Concesiunile reciproce nu reprezintă o caracteristică care ar distinge tranzacția de renunțarea sau recunoașterea acțiunii, deoarece aceste acte, spre deosebire de tranzacție, au un caracter unilateral și nu presupun activitatea de coordonare cu cealaltă parte. Recunoașterea concesiunilor reciproce ca atribut necesar pentru tranzacție reduce posibilitatea părților de a soluționa litigiul prin aplicarea exactă a prevederii legale la cauză, fără efectuarea renunțărilor reciproce.

Pe de altă parte, alți doctrinari [12, p.110-111; 13, p.154-157] susțin că concesiunile reciproce sunt esențiale pentru tranzacție, opinie la care ne raliem și noi. Anume faptul existenței concesiunilor reciproce distinge tranzacția de renunțare la acțiune și recunoașterea acțiunii. Este greșit să afirmăm că tranzacția presupune fie renunțarea parțială la acțiune efectuată de reclamant, fie recunoașterea totală sau parțială a acțiunii de către pârât. De asemenea, nu poate fi reținut argumentul că în cazul tranzacției prin care se recunoaște sau se renunță la acțiune aceste acte au un caracter bilateral, adică reprezintă acordul de voință al ambelor părți, iar în cazul recunoașterii sau renunțării la acțiune ele poartă un caracter unilateral, în sensul că reprezintă o manifestare unilaterală de voință a reclamantului sau pârâtului. Or, anume existența concesiunilor reciproce este caracteristică și proprie numai tranzacției de împăcare. Considerăm că în situația în care părțile vor încheia o tranzacție prin care reclamantul renunță la acțiune sau pârâtul recunoaște acțiunea, fără ca părțile să facă concesiuni reciproce, instanța de judecată ar trebui să dispună încetarea procesului conform art.265 lit.c) CPC RM, pe motiv că „reclamantul a renunțat la acțiune, renunțul fiind admis de instanță”, iar dacă pârâtul recunoaște acțiunea, atunci instanța ar trebui să pronunțe o hotărâre de admitere a pretențiilor reclamantului.

Prin urmare, chiar dacă părțile vor camufla recunoașterea sau renunțarea la acțiune prin tranzacție de împăcare, instanța trebuie să pronunțe o hotărâre de admitere a pretențiilor reclamantului pe motiv că pârâtul a recunoscut acțiunea sau să dispună încetarea procesului, din considerentul că reclamantul a renunțat la acțiune, iar în niciun caz nu să dispună încetarea procesului din cauza încheierii tranzacției de către părți. Deci, concesiunile reciproce reprezintă un element esențial și indispensabil al tranzacției, deși legislația în vigoare nu îl prevede în mod expres. Din acest punct de vedere, este mai reușită definiția dată tranzacției de către legiuitorul român. Potrivit art.2267 din Noul Cod civil al României [14], „tranzacția este contractul prin care părțile previn sau sting un litigiu, inclusiv în faza executării silite, *prin concesiuni sau renunțări reciproce* la drepturi ori prin transferul unor drepturi de la una la cealaltă”.

Concesiunile reciproce reprezintă anumite cedări, renunțări în folosul sau în interesul părții potrivnice. Acestea pot consta în renunțarea parțială la pretențiile formulate de reclamant, în micșorarea cuantumului pretențiilor. În acest fel, „fiecare parte sacrifică o parte din avantajele la care putea să spere, pentru a nu suporta toată pierderea ce ar putea să apară” [15, p.2361]. Considerăm că concesiunile reciproce nu neapărat presupun renunțarea sau micșorarea cuantumului pretențiilor, acestea mai pot consta, de exemplu, în eșalonarea achitării unei datorii sau în schimbarea termenului unei obligații.

În esență, concesiunile din partea reclamantului sunt evidente, ele constau în renunțare la o parte din pretenții, micșorarea cuantumului pretențiilor, afectarea obligației pârâtului de un termen. Dar concesiunile trebuie să fie reciproce, respectiv și pârâtul trebuie să facă anumite cedări. În acest sens, apare întrebarea: în ce constau concesiunile pârâtului? Din punctul de vedere al raportului de drept procesual, concesiunile pârâtului presupun renunțarea acestuia la toate mijloacele de apărare în cadrul procesului civil, în schimbul acestei renunțări reclamantul cedează din pretențiile formulate. Deci, tranzacția ca mijloc de apărare al pârâtului este incompatibilă cu alte modalități de apărare. Respectiv, dacă pârâtul înțelege să încheie tranzacția de împăcare, acesta nu poate, totodată, formula obiecții material-juridice sau excepții procesuale.

Dacă reclamantul formulează o acțiune cu mai multe capete de cereri, întrebuintarea tranzacției ca mijloc de apărare de către pârât nu îl lipsește pe acesta de posibilitatea de a formula apărări împotriva pretențiilor care nu au fost soluționate prin tranzacția părților. Întrucât prin tranzacție părțile pot stabili un consens numai în privința anumitor capete de cerere, iar restul pretențiilor să fie soluționate de instanță, legislația procesual civilă permite ca părțile să rezolve numai o parte din pretenții formulate de reclamant, iar celelalte să fie soluționate prin hotărâre judecătorească, deoarece confirmarea tranzacției are ca efect încetarea procesului, respectiv examinarea cauzei va continua asupra pretențiilor nesoluționate.

Din punctul de vedere al raportului de drept material, părțile, prin tranzacție, pot schimba obligația în una nouă. În acest caz, obligația veche (ce formează obiectul litigiului) se stinge, ea fiind înlocuită cu una nouă. „Prin tranzacție se pot naște, modifica sau stinge raporturi juridice diferite de cele ce fac obiectul litigiului între părți, fapt care reconfirmă dinamismul raporturilor de drept material, chiar și în stare litigioasă” [4, p.276]. Numai în cazul novației vom fi în prezența concesiilor de drept material din partea pârâtului, în celelalte cazuri pârâtul va efectua numai concesiile de drepturi procesuale, caracterizate prin renunțarea la utilizarea celorlalte mijloace de apărare și recunoașterea drepturilor reclamantului consfințite prin tranzacție.

Pentru ca tranzacția judiciară să creeze efectele stabilite de părți, ea trebuie să fie confirmată de instanța judecătorească. În acest sens, art.212 alin.(5) CPC RM prevede că instanța judecătorească pronunță o încheiere prin care dispune încetarea procesului numai după ce confirmă tranzacția. Iar potrivit art.60 alin.(5) CPC RM instanța nu va confirma tranzacția dacă aceasta contravine legii ori încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului. De asemenea, în conformitate cu art.32 alin.(3) din Legea cu privire la mediere, nr.137 din 03.07.2015 [16], nu se admite includerea în tranzacție a clauzelor care:

1) se referă la drepturi și obligații de care părțile nu pot dispune liber prin tranzacție;

Nu pot face obiectul tranzacției drepturile strict personale ale părților; art.1918 alin.(1) CC RM dispune că „nu se poate face tranzacție cu privire la capacitatea persoanei sau la alte chestiuni care interesează ordinea publică”. O dispoziție asemănătoare întâlnim și în art.2268 alin.(1) din Noul Cod civil al României, care statuează că „nu se poate tranzacționa asupra capacității sau stării civile a persoanelor și nici cu privire la drepturi de care părțile nu pot dispune potrivit legii”. Se apreciază că asemenea situații sunt frecvent întâlnite în materia raporturilor de familie. În jurisprudența României s-a decis că „instanța nu poate lua act de învoiala părților cu privire la renunțarea pentru viitor la obligația de întreținere care revine unui părinte, întrucât o atare tranzacție este contrară legii și intereselor superioare ale copilului” [17, p.663].

2) încalcă normele imperative ale legii, ordinea publică și bunele moravuri;

3) sunt în mod evident inechitabile;

4) prejudiciază interesul superior al copilului;

5) încalcă drepturile unor terțe persoane.

Dacă după verificare instanța stabilește că tranzacția a fost încheiată cu încălcarea condițiilor stabilite și nu o confirmă pe aceasta, atunci va pronunța în acest sens o încheiere motivată nesusceptibilă de atac și va examina cauza în fond. *Per a contrario*, în cazul confirmării tranzacției, instanța va pronunța o încheiere prin care dispune încetarea procesului, încheiere ce poate fi atacată cu recurs. Această încheiere trebuie să conțină condițiile tranzacției confirmate de instanță. În procesul civil din România, potrivit art.440 din Noul Cod de procedură civilă [18], „hotărârea care consfințește tranzacția intervenită între părți poate fi atacată, pentru motive procedurale, numai cu recurs la instanța ierarhic superioară”. În situația în care pârâtul nu respectă prevederile tranzacției, reclamantul are dreptul de a solicita eliberarea titlului executoriu.

Legislația procesual civilă a României stabilește o condiție de formă pentru tranzacție. Astfel, potrivit art.439 din Noul Cod de procedură civilă, „tranzacția va fi încheiată în formă scrisă”. În Republica Moldova tranzacția fie se încheie în formă scrisă de către părți, fie părțile stabilesc condițiile tranzacției în cadrul ședinței de judecată, acestea fiind consemnate în procesul-verbal al ședinței.

După cum am menționat, tranzacția poate fi încheiată oricând în cadrul procesului civil, inclusiv în cadrul executării silite. Dacă tranzacția este încheiată în apel, instanța de apel anulează hotărârea atacată și dispune încetarea procesului (art.375 CPC RM). Pe de altă parte, legiuitorul moldav nu a prevăzut în mod expres posibilitatea părților de a încheia tranzacția în recurs împotriva deciziilor instanțelor de apel. În această privință ne raliem opiniei exprimate în doctrină, conform căreia prin tranzacție poate fi terminat orice proces început, chiar și în recurs, iar „împuternicirea Curții Supreme de Justiție prevăzută de art.445 alin.(1) lit.d) CPC RM să admită recursul și să caseze decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, dispunând încetarea procesului ori

scoaterea cererii de pe rol dacă există temeiurile prevăzute la art.265 și 267 CPC RM, fortifică această concluzie" [4, p.278].

Observăm că în urma confirmării tranzacției instanța dispune încetarea procesului; prin urmare, nu se admite o nouă adresare în judecată a aceleiași părți cu privire la același obiect și pe aceleași temeiuri. Dacă reclamantul va sesiza, totuși, instanța de judecată cu aceeași cauză civilă, judecătorul trebuie să refuze primirea cererii de chemare în judecată. În cazul în care cererea a fost acceptată și pusă pe rol, pârâtul se va putea apăra prin intermediul excepției procesuale, arătând că între părți a fost încheiată o tranzacție confirmată de instanță.

Utilizarea tranzacției ca mijloc de apărare reprezintă pentru pârât, în anumite situații, avantaje incontestabile. Astfel, încheierea tranzacției presupune realizarea unei apărări cu implicarea reclamantului, ceea ce presupune că părțile în comun vor căuta o soluție reciproc avantajoasă. Având în vedere că tranzacția „emană de la înșiși subiecții implicați, care conștientizează atât problemele cu care se confruntă, cât și soluțiile cele mai potrivite" [4, p.276]. În literatura de specialitate [19, p.166] s-a apreciat că tranzacția reprezintă unica modalitate în care pârâtul se apără prin cooperare cu reclamantul, iar nu prin opunere cu acesta. Acest mijloc de apărare poate fi denumit ca activitate a pârâtului pentru încheierea tranzacției.

Adoptarea de către pârât a unei tactici orientate spre încheierea tranzacției poate duce și la reducerea efectelor negative ale acestui mijloc de apărare în ceea ce privește repartizarea cheltuielilor de judecată. În mod evident, reclamantul va insista ca pârâtul să-i compenseze cheltuielile de judecată suportate, cel puțin să-i întoarcă taxa de stat achitată. În acest caz, pârâtul poate să-l convingă pe reclamant să recurgă la mediere și în cadrul procesului de mediere să încheie tranzacția. În acest caz părțile vor putea beneficia de restituirea taxei de stat. Potrivit art.39 alin.(3) lit.b) din Legea cu privire la mediere, nr.137/2015, „în cazul finalizării procesului de mediere prin tranzacția asupra tuturor pretențiilor, taxa de stat se restituie în proporție de: 100% – pentru împăcarea în instanța de fond; 75% – pentru împăcarea în instanța de apel; 50% – pentru împăcarea în instanța de recurs". Iar art.97 alin.(6) CPC RM prevede că „dacă, după depunerea cererii de chemare în judecată, părțile au recurs la mediere și s-au împăcat parțial, taxa de stat se reduce proporțional valorii pretenției soluționate prin tranzacție". Dar, în aceste cazuri pârâtul trebuie să calculeze ca cheltuielile pentru mediere să nu depășească valoarea taxei de stat ce urmează să fie restituită, pentru că, în caz contrar, recurgerea la procesul de mediere nu prezintă beneficii pentru pârât, în sensul micșorării posibilelor cheltuieli. Însă, acest argument nu este plauzibil în situația în care pârâtul, cu propriile forțe, nu-l poate determina pe reclamant să încheie tranzacția de împăcare, fiind necesară intervenirea mediatorului în acest sens.

Prin urmare, tranzacția judiciară reprezintă un mijloc de apărare al pârâtului ce exclude posibilitatea folosirii celorlalte modalități de apărare în privința pretenției soluționate prin tranzacție, pentru că utilizarea altor mijloace de apărare presupune inexistența concesiilor reciproce și, pe cale de consecință, a tranzacției. Având în vedere circumstanțele concrete ale unei cauze, dacă pârâtul apreciază că nu există posibilitatea de a obține respingerea pretențiilor reclamantului, atunci singura șansă de a micșora efectele negative ale admiterii acțiunii este încheierea tranzacției de împăcare. Reieșind din faptul că tranzacția presupune concesi reciprocă, anume obținerea acestor concesi din partea reclamantului va constitui apărarea pârâtului.

În afară de tranzacția de împăcare, în literatura juridică rusă se considera că atragerea intervenientului accesoriu în proces din partea pârâtului reprezintă o modalitate de apărare a pârâtului în procesul civil. În această privință unii autori [20, p.52] afirmă că participarea intervenientului accesoriu la examinarea cauzei este, incontestabil, în interesele pârâtului. Apărarea pârâtului prin introducerea intervenientului accesoriu este analizată de doctrina rusă reieșind din faptul că autorii ruși analizează posibilitatea examinării concomitente, în cadrul aceluiași proces, a acțiunii reclamantului către pârât și a acțiunii în regres, ce eventual poate fi înaintată de pârât către intervenientul accesoriu. Disputa constă în aceea că, pe de o parte, legislația în vigoare nu reglementează expres această posibilitate, iar, pe de altă parte, în plan teoretic, acest fapt este susținut de către unii doctrinari [21, p.21].

În perioada sovietică exista un caz special când instanța de judecată, soluționând acțiunea principală, putea, totodată, să dispună și obligarea prin regres a intervenientului accesoriu. În acest sens, art.39 din Codul de procedură civilă al Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse [22] prevedea că în acțiunile civile privind restabilirea în funcție a salariaților concediați instanța din oficiu putea trage la răspundere pe funcționarul responsabil de concedierea salariatului; dacă instanța de judecată stabilea că concedierea a fost operată ilegal, atunci stabilea obligația funcționarului responsabil de concedierea ilegală de a repara prejudiciul cauzat angajatorului.

Însă, unii autori [23, p.100] au apreciat că acest caz reprezintă o excepție de la regula comună, conform căreia pentru răspunderea în regres este necesar de a intenta o cauză civilă separată și numai după ce va fi soluționată cauza inițială se va și naște dreptul de regres. Suplimentar, se menționează [24, p.84-85] că examinarea concomitentă a acțiunii inițiale și a acțiunii în regres creează temei pentru ca pârâțul să fie dezinteresat de soarta procesului, având în vedere faptul că hotărârea instanței este într-un fel predeterminată. Așadar, dacă pârâțul pierde acțiunea inițială, aceasta presupune în mod inevitabil că pârâțul va avea câștig de cauză în acțiunea de regres. Mai mult decât atât, prin hotărârea pe care o va pronunța instanța de judecată, în cazul admiterii acțiunii inițiale, va fi obligat nu pârâțul, ci intervenientul accesoriu, deoarece, având în vedere dreptul de regres, acesta este responsabil pentru încălcarea dreptului subiectiv civil al reclamantului.

De asemenea, s-a reținut [25, p.117] că pentru reclamant este important faptul cine va fi obligat să-i repare prejudiciul cauzat. Instanța nu-l poate obliga pe intervenientul accesoriu să răspundă pentru aceasta, dacă reclamantul a ales să introducă acțiunea împotriva altei persoane, împotriva pârâțului. Situația când acțiunea inițială este examinată concomitent cu acțiunea de regres creează o abatere în poziția procesuală a părților: pârâțul ar trebui să se apere împotriva atacului reclamantului și totodată să se îndrepte cu atacul împotriva intervenientului accesoriu, care a intervenit în proces alături de pârât, pentru a ajuta pârâțul împotriva atacului reclamantului; iar intervenientul accesoriu trebuie să-l ajute pe pârât să organizeze o apărare cât mai eficientă, dar, totodată, intervenientul ar fi nevoit să se apere împotriva pretențiilor în regres ale pârâțului [26, p.39]. Așadar, examinarea concomitentă a acțiunii inițiale și a acțiunii în regres complică examinarea cauzelor și creează o anomalie procesuală în poziția părților.

Legislația Republicii Moldova nu definește ce ar însemna dreptul de regres, dar indirect, din dispozițiile legale reiese că dreptul de regres presupune posibilitatea celui obligat împreună cu o altă persoană sau pentru o altă persoană de a pretinde acesteia achitarea datoriei pe care a plătit-o în locul acestuia. În acest sens, art.811 alin.(1) CC RM prevede că „debitorul solidar care a satisfăcut obligația are dreptul să intenteze o acțiune de regres împotriva celorlalți debitori solidari pentru părțile acestora din obligație, împreună cu părțile acestora din cheltuielile rezonabile suportate”. Cu titlu de drept comparat, Noul Cod civil al României stipulează în art.1384 alin.(1) că „cel care răspunde pentru fapta altuia se poate întoarce împotriva aceluia care a cauzat prejudiciul, cu excepția cazului în care acesta din urmă nu este răspunzător pentru prejudiciul cauzat”.

Din reglementările citate observăm că dreptul de regres, respectiv posibilitatea introducerii acțiunii în regres apare numai în situația în care persoana a achitat în locul alteia o datorie. Adică, pe plan procesual, aceasta înseamnă că instanța de judecată va putea fi sesizată cu o cerere de regres numai atunci când persoana a achitat o datorie în locul alteia, fie când a fost obligată printr-o hotărâre judecătorească să răspundă în locul alteia. Până la acel moment nu exista cauză juridică pentru fundamentarea acțiunii de regres. Deci, considerăm că examinarea concomitentă a acțiunii inițiale și a acțiunii de regres nu este posibilă și nici nu este utilă.

Totodată, trebuie să recunoaștem faptul că atragerea intervenientului accesoriu din partea pârâțului în proces poate fi, cu anumite rezerve, considerată ca o modalitate de apărare a pârâțului. Pe de o parte, intervenientul accesoriu are un anumit interes față de soluționarea cauzei civile, pentru că hotărârea judecătorească indirect va crea efecte și pentru acesta. Pe de altă parte, conform art.68 CPC RM, intervenientul accesoriu are drepturile și obligațiile procedurale ale părții căreia i se alătură, cu excepția drepturilor de dispoziție ale părților. În acest sens, intervenientul accesoriu va avea posibilitatea de a exercita anumite mijloace de apărare în locul și în interesul pârâțului. De exemplu, va putea ridica excepții procesuale pentru a opri demersul judiciar al reclamantului.

Suplimentar, atragerea intervenientului accesoriu în proces duce indirect la apărarea pârâțului prin faptul că dacă pârâțul, prin admiterea pretențiilor reclamantului, obține dreptul de regres împotriva intervenientului, nu va fi obligat să demonstreze din nou faptele și raporturile juridice stabilite prin hotărâre judecătorească, prin care s-a soluționat cauza inițială. Așadar, considerăm că atragerea intervenientului accesoriu în proces reprezintă un mijloc atipic de apărare al pârâțului.

Concluzii

În urma cercetării efectuate, ajungem la concluzia că pe lângă mijloacele fundamentale sau clasice de apărare ale pârâțului pot fi identificate și unele mijloace alternative sau atipice de apărare, care aparent nu duc la apărarea poziției pârâțului din proces. Astfel de modalități de acțiune reprezintă tranzacția de împăcare și atragerea intervenientului accesoriu.

Tranzacția judiciară reprezintă un mijloc de apărare al pârâtului ce exclude posibilitatea folosirii celorlalte modalități de apărare în privința pretenției soluționate prin tranzacție, pentru că utilizarea altor mijloace de apărare presupune inexistența concesiilor reciproce și, pe cale de consecință, a tranzacției. Având în vedere circumstanțele concrete ale unei cauze, dacă pârâtul apreciază că nu există posibilitatea de a obține respingerea pretențiilor reclamantului, atunci singura șansă de a micșora efectele negative ale admiterii acțiunii este încheierea tranzacției de împăcare. Reieșind din faptul că tranzacția presupune concesi reciprocă, anume obținerea acestor concesi din partea reclamantului va constitui apărarea pârâtului.

Al doilea mijloc atipic de apărare al pârâtului constituie atragerea intervenientului accesoriu din partea pârâtului în proces. Având în vedere că intervenientul accesoriu are drepturile și obligațiile procedurale ale părții căreia i se alătură, acesta va avea posibilitatea de a exercita anumite mijloace de apărare în locul și în interesul pârâtului.

Prin urmare, mijloacele de apărare ale pârâtului se divid în mijloace fundamentale/clasice (obiecțiile materiale, excepțiile procesuale și acțiunea reconvențională) și în mijloace alternative/atipice (tranzacția de împăcare și atragerea intervenientului accesoriu).

Referințe:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.285-294.
2. DELEANU, I. Considerații cu privire la excepțiile procesuale în contextul prevederilor Proiectului Noului Cod de procedură civilă. În: *Revista Română de Drept Privat*, 2009, nr.4, p.27-58. ISSN: 1843-2646
3. NICOLAE, A. *Noul Cod de procedură civilă: comentat și adnotat. Vol.I: Art.1-526* / coord.: CIOBANU, V.M., NICOLAE, M. București: Universul Juridic, 2016. 1588 p. ISBN: 978-606-673-697-8
4. BELEI, E. et al. *Drept procesual civil. Partea generală*. Chișinău: Lexon-Prim, 2016. 464 p. ISBN: 978-9975-4072-9-8
5. LEȘ, I. *Tratat de drept procesual civil. Vol.I*. București: Universul Juridic, 2014. 971 p. ISBN: 978-606-673-318-2
6. Legea nr.31 din 17.03.2017 pentru completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225/2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.144-148.
7. Codul civil al Republicii Moldova, nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75.
8. КУРЕНКОВА, О.Н. *Теоретические и практические аспекты прекращения производства по гражданским делам в судах общей юрисдикции* / Диссертация на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Саратов, 2006.
9. СИНЯКИНА, А.М. *Мировое соглашение в делах о несостоятельности (банкротстве)*. В: Арбитражный и гражданский процесс, 2003, №5, с.24-30. ISSN: 1812-383X
10. ЯСЕНОВЕЦ, И.А. *Мировое соглашение в арбитражном процессе: актуальные проблемы теории и практики* / Автореферат диссертации на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Москва, 2002.
11. РУСИНОВА, Е.Р. *Распорядительные права сторон в гражданском процессе* / Автореферат диссертации на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2003.
12. МОЛЕВА, Г.В. *Право на судебную защиту ответчика* / Диссертация на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Саратов, 1993.
13. ЕЛИСТРАТОВА, А.Н. *Теоретические и практические аспекты защиты ответчика против иска* / Диссертация на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Саратов, 2014.
14. *Noul Cod civil al României*. [Accesat: 07.11.2020]. Disponibil: http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_civil_republicat_2011_noul_cod_civil.php
15. PERJU, P. În: BAIAS, F.I.A., CHELARU, E., CONSTANTINOVICI, R., MACOVEI, I. (coord.). *Noul Cod civil. Comentariu pe articole*. București: C.H. Beck, 2014. 2917 p. ISBN: 978-606-18-0414-6
16. Legea cu privire la mediere, nr.137 din 03.07.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.224-233.
17. LEȘ, I. *Noul Cod de procedură civilă: comentariu pe articole*. București: C.H. Beck, 2015. 1583 p. ISBN: 978-606-18-0421-4
18. *Noul Cod de procedură civilă al României*. [Accesat: 07.11.2020]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/140271>
19. ТРАШКОВА, Н.М. *Защита ответчика в гражданском процессе* / Диссертация на соискание уч. степени канд. юрид. наук. Москва, 2009.
20. РЫНДЗЮНСКИЙ, Г. *Техника гражданского процесса. Применительно к Гражданскому процессуальному кодексу Р.С.Ф.С.Р.* Москва, 1929. 228 с.
21. МАКЛАЕВ, Д.В. *Влияние судебных актов на права и обязанности третьих лиц, не заявляющих самостоятельных требований, в арбитражном процессе*. В: Российская юстиция, 2008, №9, с.19-24. ISSN: 0131-6761
22. *Гражданский процессуальный кодекс РСФСР от 11 июня 1964 г. (Докипедия: Гражданский процессуальный кодекс РСФСР от 11 июня 1964 г.)*. [Accesat: 07.11.2020] Disponibil: <https://dokipedia.ru/document/5161003>

23. *Советский гражданский процесс: Учебник* / Под ред. Комисарова К.И., Семенова В.М. Москва, 1988. 480 с.
24. ЩЕГЛОВ, В.Н. *Субъекты судебного гражданского процесса*. Томск, 1979. 129 с.
25. КЛЕЙНМАН, А.Ф. *Советский гражданский процесс*. Москва, 1954. 407 с.
26. КЛЕЙНМАН, А.Ф. *Участие третьих лиц в гражданском процессе*. Иркутск, 1927. 83 с.

Date despre autori:

Elena BELEI, doctor în drept, conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: elenabelei@yahoo.com

ORCID: 0000-0002-6749-3546

Dumitru DUMITRAȘCU, doctorand, Școala doctorală Științe Juridice, Facultatea de Drept, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: dumitrascu.dum@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6430-1342

Prezentat la 20.11.2020